

การแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำตามแนวโครงการนิคมสวัสดิ์

ยธก. ๑๕ กลุ่มการเวก^๑

บทนำ Introduction

อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ที่อยู่คู่กับสังคมตลอดมาและมนุษย์มีวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดต่างๆ กันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรัชญา แนวคิด ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของสังคมนั้น แนวคิดและวิธีการลงโทษมีวิวัฒนาการเรื่อยมา หลายประเทศมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่จากเดิมที่เคยใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานที่มีการกำหนดกฎเกณฑ์อย่างเป็นระบบและเป็นทางการ มาควบคุมความพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ในกฎกติกาamarยาบทที่กำหนดไว้ ผู้ประพฤติเบี่ยงเบนหรือผู้ฝ่าฝืนกฎหมายจะถูกลงโทษโดยตัวแทนที่ทำหน้าที่บังคับอย่างเป็นทางการ คือ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ซึ่งเน้นที่ประสิทธิภาพการลงโทษที่รุนแรง รวดเร็ว และแน่นอน สอดคล้องตามหลักแนวความคิดทฤษฎีของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School)^๑

อย่างไรก็ตาม มากกว่า ๑๗๐ ประเทศ มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต อย่างเช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ สวีเดน หรือ ฟินแลนด์^๓ โดยเห็นว่าเป็นการกระทำที่ป่าเถื่อนและละเมิดต่อร่างกายและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สำหรับกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยแม้ว่าคนในสังคมและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไทยจะเปิดรับเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี กลับเข้าสู่สังคมได้ (Rehabilitation) มิใช่เป็นการลงโทษโดยหลักแก้แค้นทดแทนเพียงอย่างเดียว และมีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นการ “รักษาเยียวยา” (Treatment) มากกว่าการลงโทษ (Punishment) ก็ตาม แต่ในความเป็นจริง ความต้องการของสังคมที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนความเสียหายหรือความเลวร้ายของผู้นั้นยังคงเป็นสิ่งที่อยู่ในความรู้สึกของประชาชน การลงโทษต่อผู้กระทำความผิดถ้าไม่สามารถตอบสนองความรู้สึกหรือสัญชาตญาณการแก้แค้นทดแทนนี้ได้ ผู้เสียหายอาจประสงค์ที่จะแก้แค้นเอากับผู้กระทำความผิดเอง แทนที่จะพึ่งพากระบวนการยุติธรรม

วิธีการลงโทษที่นิยมมากที่สุด คือ การจำคุก แม้จะสร้างความหวาดกลัวให้กับผู้ต้องโทษที่จะกระทำความผิดอีกในอนาคต แต่ในความเป็นจริง สภาพความเป็นคนที่เคยติดคุกมาก่อนก็จะมีผลในการทำลาย “คุณลักษณะ” ของเขา ทำให้คนเหล่านี้ไม่มีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมและอาจจะไม่มีทางเลือกต้องกลับไปกระทำความผิดอีก นอกจากนี้การจำกัดเสรีภาพคนเหล่านี้ไว้นานเกินสมควรถือเป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและหลักคุณธรรม และการที่รัฐต้องแบกรับงบประมาณในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังในเรือนจำ^๔ นำมาสู่การเกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๑๕ กลุ่มการเวก ปราบปรายตามภาคผนวก ก

^๒หนังสือทฤษฎีอาชญาวิทยา : หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์ ของ พ.ต.อ.ดร. พรชัย ขันดี หน้า ๓๗.

สืบค้นจาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%82%E0%B8%87%E0%B8%A6%E0%B8%8B%E0%B8%A8%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A9%E0%B8%8A%E0%B8%B3%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%8E>

“ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ของ ดร. กิตติพงษ์ กิตยารักษ์หน้า ๕๖.

๑. สภาพของปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

สภาพปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ (Prison Overcrowding) สืบเนื่องมาจากแนวทางการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของคนในสังคมไทยที่ผ่านมา ที่มีมุมมองว่า ผู้กระทำความผิดควรได้รับการลงโทษจากกฎหมายที่สังคมวางไว้ โดยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการลงโทษผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ เพื่อป้องปรามมิให้เกิดการกระทำความผิดหรือเพื่อให้ผู้กระทำความผิดหลายจำไม่กล้ากลับมากระทำความผิดซ้ำ แนวคิดดังกล่าวส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมของไทยยึดหลักการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เริ่มจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นด่านหน้าของกระบวนการยุติธรรมที่มีตัวชี้วัดในการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดให้ได้มากที่สุด ขณะที่พนักงานอัยการและศาลมุ่งหมายให้ความยุติธรรมในการเยียวยาให้กับผู้ได้รับผลเสียหายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นส่งผลให้กรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นปลายน้ำของกระบวนการยุติธรรมต้องรับภาระหนักในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยจากสถิติของจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำปี ๒๕๕๓ เปรียบเทียบกับสถิติปัจจุบันของผู้ต้องขังในเรือนจำพบว่าในปี ๒๕๕๓ ประเทศไทยมีผู้ต้องขังจำนวน ๘๙,๓๒๗ ราย แต่ในปัจจุบันมีผู้ต้องขังจำนวน ๓๗๕,๕๙๕ ราย โดยแต่ละปีมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่เรือนจำในประเทศไทยมีจำนวน ๑๔๓ แห่งทั่วประเทศ โดยมีพื้นที่เรือนนอนของผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากล ๒.๒๕ ตารางเมตรต่อคน แต่สามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียง ๑๒๐,๐๐๐ กว่าคนเท่านั้น ก่อให้เกิดความแออัดต่อความเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง ทำให้กรมราชทัณฑ์ไม่อาจพัฒนาผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสาเหตุบางประการที่ทำให้ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ได้แก่ ๑) ปัญหาการกำหนดกฎหมายและนโยบายของรัฐส่งผลต่อการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม อาทิ การบัญญัติกฎหมายให้ผู้กระทำความผิดทางการเมืองเป็นผู้กระทำความผิดทางอาญา, การบังคับใช้กฎหมายโดยการลงโทษกับผู้ชุมนุมทางการเมือง, การบัญญัติกฎหมายให้การใช้จ่ายบางชนิดเป็นยาเสพติด เช่น เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) กระท่อม และกัญชา เป็นต้น ๒) ปัญหาทางสังคม ได้แก่ ปัญหาการขาดความอบอุ่นของบุคคลในครอบครัว ปัญหาการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการมีแหล่งชุมชนเสื่อมโทรมและแหล่งอบายมุข ๓) ปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และปัญหาความยากจน เป็นต้น

จากสภาพปัญหาข้างต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาลงโทษโดยการเปลี่ยนการใช้โทษจำคุก เพื่อลดปัญหาผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลายรูปแบบ เช่น การใช้มาตรการเปลี่ยนโทษจำคุกโดยการรอกการกำหนดโทษและการรอกการกำหนดโทษด้วยวิธีการคุมประพฤติผู้กระทำความผิด และการนำหลักการพักการลงโทษมาใช้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้ อาจเนื่องมาจากทัศนะของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการเกรงกลัวว่าผู้กระทำความผิดจะหลบหนี ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการประกันตัวชั่วคราวและการปล่อยตัวชั่วคราวผู้กระทำความผิด กลุ่มผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้แนวโครงการนิคมนวัตกรรม ซึ่งเป็นแนวทางในการให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินการเรือนจำ เพื่อแก้ไขปัญหาล้นเรือนจำในประเทศไทย และยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการสมัยใหม่ที่อาศัยการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนในการประสานการปฏิบัติ (Public Private Partnership: PPP) การศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative method) ด้วยการสืบค้นข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบต่างๆ (official record) และหลักการคิดการจัดการที่มุ่งที่ตัวปัญหาเป็นสำคัญ (Problem Oriented Approach) และการประชุมกลุ่มปฏิบัติการ (Workshop) จากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อสืบค้นและวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ผลกระทบ ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาต่อไป

๒. แนวคิดและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Literature review)

การศึกษาเพื่อถอดบทเรียนในประเด็น “การแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำตามแนวโครงการนิคมสวัสดิ์” ทางกลุ่มผู้ศึกษาได้สืบค้นหลักการ แนวคิด ตลอดจนประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ได้ ดังนี้

๑. แนวความคิดการลงโทษผู้กระทำความผิด^๕

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการกับคนที่กระทำความผิด หรือละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะหากสังคมไม่จัดการกับคนเหล่านี้ก็เท่ากับว่าสังคมยอมรับการกระทำความผิดดังกล่าว แต่การที่สังคมจะจัดการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำความผิดและเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติกับคนที่ทำผิด ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยตามสถานการณ์ โดยสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์ของการลงโทษและวิธีการที่จะปฏิบัติต่อคนที่ทำผิด หรือการลงโทษผู้กระทำความผิดที่แตกต่างกันไป ซึ่งวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหรือการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นในยุคต่างๆ ที่ผ่านมามีด้วยกัน ๔ ประการ ได้แก่

๑) การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution) เป็นการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดมาตั้งแต่ในสมัยโบราณซึ่งปรากฏให้เห็นจากหลัก "ตาต่อตาและฟันต่อฟัน" (an eye for an eye and a tooth for a tooth) ซึ่งภายใต้หลักนี้บุคคลผู้กระทำความผิดหรือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมจะต้องได้รับการปฏิบัติในทำนองเดียวกันกับที่บุคคลนั้นได้กระทำต่อผู้เคราะห์ร้าย ทั้งนี้เนื่องจากสัญชาตญาณแห่งการแก้แค้นของมนุษย์และสัตว์ซึ่งมีมาแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งมาจากความคิดที่ว่าจะเป็นการไม่ยุติธรรมเลยหากว่าผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รับผลร้ายอันเนื่องมาจากการที่ตนกระทำความผิดนั้น ดังนั้นการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนจะเน้นการลงโทษจะเน้นการลงโทษสาสมกับการกระทำความผิด รูปแบบการลงโทษจึงมีลักษณะรุนแรงป่าเถื่อน เช่นการเชียน การแขวนคอ การทรมาน การประหารชีวิต เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้การลงโทษปรับไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการทดแทน เนื่องจากในปัจจุบันเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยชำระค่าปรับแล้วเงินค่าปรับนั้นจะตกเป็นของหลวงมิได้มีการแบ่งให้กับผู้เสียหายเพื่อเป็นการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด

๒) การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ เป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดให้เข็ดหลาบไม่กล้าจะกระทำความผิดซ้ำอีก อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างให้คนทั่วไปเห็นเพื่อจะได้ไม่มีการเลียนแบบหรือเอาอย่างสมมติฐานภายใต้วัตถุประสงค์นี้มีว่าถ้าสังคมไม่สามารถหาตัวผู้กระทำความผิดมาสู่ระบบงานยุติธรรมและลงโทษผู้นั้นได้แล้ว ก็เท่ากับว่าสังคมนั้นได้ส่งเสริมอาชญากรรม เพราะฉะนั้นการลงโทษจึงมุ่งที่จะหยุดหรือลดอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น และให้มีผลยับยั้งพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายด้วย ถึงแม้ว่าการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่จะเป็นสิ่งที่สามารถลดการก่ออาชญากรรมลงได้ แต่มีผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่าการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เช่น ทำให้บุคลิกภาพของบุคคลเสื่อมเสียลงไปเนื่องจากต้องไปรับโทษร่วมกับนักโทษคนอื่นๆ ทั้งๆ ที่ผู้นั้นได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกหรือโดยมิได้ตั้งใจก็ตาม นอกจากนั้นการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่มิได้คำนึงถึงการปรับปรุงตัวบุคคลและมิได้คำนึงถึงการช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษ นอกจากนี้การลงโทษในจำนวนเงินอย่างเดียวกันย่อมไม่มีผลกระทบถึงบุคคลผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี

^๕ สืบค้นจาก <https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation2019/NA19-109.pdf>

๓) การลงโทษเพื่อการตัดโอกาสการกระทำความผิด (Incapacitation) มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษมีโอกาสกระทำความผิดซ้ำอีกแม้การลงโทษตามวัตถุประสงค์ในข้อนี้ คล้ายกับวัตถุประสงค์เพื่อการข่มขู่หรือยับยั้งและวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงแก้ไขในแง่ที่ว่ามุ่งหมายจะไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดซ้ำ แต่ต่างกันที่วัตถุประสงค์เพื่อการข่มขู่หรือยับยั้งมุ่งให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก ส่วนวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงแก้ไขมุ่งอบรมให้ผู้กระทำความผิดไม่กระทำความผิดอีกโดยสมัครใจและปรับปรุงแก้ไขให้ตัวเขาสามารถงดเว้นการกระทำความผิด

๔) การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation) การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดนี้เป็นการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ในอนาคต มีลักษณะคล้ายกับการลงโทษเพื่อการข่มขู่ แต่มีความแตกต่างกัน การลงโทษเพื่อการแก้ไขปรับปรุงนั้นส่งผลเป็นการเฉพาะตัวแก่ผู้กระทำความผิด กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษแล้วจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกลับตัวเป็นคนดีเพื่อเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งโดยไม่เกิดปมด้อยว่าตนได้เคยกระทำความผิดและได้รับโทษ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าผู้กระทำความผิดสามารถเปลี่ยนแปลงได้ภายใต้การบำบัดดูแลที่เหมาะสม จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงนั้นเป็นความคิดสมัยใหม่ มุ่งฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย เช่น การลงโทษปรับแทนโทษจำคุก หรือการคุมประพฤติ แทนการจำคุกในความผิดที่ไม่ร้ายแรง เป็นต้น แต่หากมีการกระทำความผิดที่ร้ายแรงการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงเพียงอย่างเดียวจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้

อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของการลงโทษในสมัยปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อน คือ มุ่งประสงค์ให้เป็นการแก้ไขปรับปรุงตัวบุคคลเพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีและเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการประกอบอาชญากรรมเนื่องจากเห็นว่าการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนั้น นอกจากจะไม่เกิดผลดีแก่สังคมแล้วยังกลับเป็นโทษแก่สังคมอีกด้วย จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงในด้านการคุมประพฤติการดูแลนักโทษในทัณฑสถาน และการพักการลงโทษ เป็นต้น โดยในส่วนของ การลงโทษปรับนั้นถือได้ว่าเป็นการลงโทษเพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุงได้เช่นกัน เนื่องจากโทษปรับเป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และถือได้ว่าเป็นการหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกระยะสั้นซึ่งไม่มีผลดีแก่ตัวผู้กระทำความผิดและครอบครัวของบุคคลดังกล่าวด้วย นอกจากนั้นแล้ว ในปัจจุบันการลงโทษปรับได้มีการนำเอามาตรการการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณะประโยชน์แทนค่าปรับมาใช้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสตอบแทนสังคมบ้าง และยังช่วยให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกมีคุณค่าและสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้โดยไม่รู้สึกละอายหรือรู้สึกแปลกแยกจากสังคม และยังช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้กระทำความผิดทำให้เขาเห็นถึงคุณค่าของตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้และทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

๒. กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐

ปรากฏความตามมาตรา ๖๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ได้กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๐ ทั้งนี้ เป้าหมายจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อความสุขของคนไทยทุกคน

กรมราชทัณฑ์ภายใต้กระทรวงยุติธรรม ได้จัดตั้งแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐ โดยมุ่งเน้นในด้านต่างๆ ดังนี้

- สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคง ในประเด็นที่ ๒ ป้องกันแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคงที่กำหนดให้ ๑) ต้องมีการแก้ไขปัญหาคriminal ในปัจจุบัน เช่น การค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติด และ ๒) การสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

- สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ประเด็นที่ ๑ การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรมที่ต้องมีการส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และในประเด็นที่ ๒ การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ช่วงวัยแรงงาน ยกระดับศักยภาพ ทักษะ และสมรรถนะแรงงานอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับความสามารถเฉพาะบุคคล

- สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ประเด็นที่ ๑ ภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตอบสนองความต้องการ และให้บริการอย่างสะดวก ที่ภาครัฐมีความเชื่อมโยงในการบริการสาธารณะต่างๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ และในประเด็นที่ ๖ ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดภัยและประเพณีนิยม ที่บุคลากรภาครัฐยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ตลอดจนในประเด็นที่ ๘ กระบวนการยุติธรรมเคารพสิทธิมนุษยชนและปฏิบัติต่อประชาชนโดยเสมอภาค ที่กำหนดให้ ๑) บุคลากรและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเคารพและยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย ๒) ต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พึงได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม และ ๓) พัฒนามาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา

กรมราชทัณฑ์ได้มีแผนที่จะต้องพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้ถึงเป้าหมายดังนี้

๑) กระบวนการยุติธรรมต้องมีความสอดคล้องกับหลักสากลสร้างนวัตกรรมและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรม

๒) ลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ผ่านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ตามมาตรฐานสากลผู้กระทำความผิดได้รับการพัฒนาให้มีการศึกษา มีอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

๓) ผู้ค้ายาเสพติดลดลงผู้ใช้ ผู้เสพ ผู้ติด ได้รับการบำบัดรักษา และดูแลช่วยเหลือให้กลับคืนสู่สังคม^๖

๒.๒ ประมวลกฎหมายอาญา

ปรากฏความตามมาตรา ๑๘ ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติในเรื่องโทษทางอาญาไว้ ซึ่งสามารถจำแนกโทษทางอาญาออกเป็น ๕ ประเภท ได้แก่ ๑) โทษประหารชีวิต ๒) โทษจำคุก ๓) โทษกักขัง ๔) โทษปรับ และ ๕) โทษริบทรัพย์สิน

โทษทางอาญาที่บังคับกับชีวิต ได้แก่ โทษประหารชีวิต โทษดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่จะตัดโอกาสในการกระทำความผิดของอาชญากรให้หมดไปจากสังคมอย่างถาวรและเป็นการทดแทนการกระทำความผิดที่บุคคลดังกล่าวได้ก่อขึ้นแก่สังคม ซึ่งโทษประหารชีวิตมักจะใช้กับผู้กระทำความผิดที่ประกอบอาชญากรรมที่มีลักษณะรุนแรง มีผลกระทบต่อความรู้สึกของสังคมค่อนข้างสูง เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิตหรือความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น

^๖ สืบค้นจาก http://www.correct.go.th/popmaha/image/1198136_%202563%20-%202565.pdf.

โดยโทษทางอาญาที่บังคับกับชีวิต ได้แก่ โทษประหารชีวิต มีวัตถุประสงค์ที่จะตัดโอกาสในการกระทำ ความผิดทางอาญาให้หมดไปจากสังคมอย่างถาวรและเป็นการทดแทนการร่ำทความผิดที่บุคคลดังกล่าวได้ ก่อขึ้นแก่สังคม ซึ่งโทษประหารชีวิตมักจะใช้กับผู้กระทำความผิดที่ประกอบอาชญากรรมที่มีลักษณะรุนแรง มีผลกระทบต่อความรู้สึกของสังคมค่อนข้างสูง เช่น ความผิดกับชีวิตหรือความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น

ส่วนโทษทางอาญาที่บังคับกับเสรีภาพ ได้แก่ โทษจำคุกและโทษกักขัง โดยโทษดังกล่าวจะมี วัตถุประสงค์ไปในทางแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดให้แก่ผู้เสียหายและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการ กระทำความผิด และเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว ทั้งนี้ระหว่างที่ผู้ที่กระทำ ความผิดได้รับโทษอยู่นั้นก็จะมีมาตรการในการฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ต้องโทษ รวมทั้งการฝึกอาชีพและอบรม ความรู้เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งหนึ่ง และโทษทางอาญาที่บังคับกับทรัพย์สิน ได้แก่ โทษปรับและโทษริบทรัพย์สิน ซึ่งโทษริบทรัพย์สินนั้น มุ่งประสงค์ที่จะบังคับเอากับบรรดาทรัพย์สิน ที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการกระทำความผิด โดยถือว่าทรัพย์สินเงินทองเหล่านั้นผู้กระทำความผิดไม่ควร ได้รับเพราะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้งทรัพย์สินบางประเภทยังเป็นสิ่งที่โดยสภาพ ของตัวทรัพย์สินนั่นเองเป็นของที่ผิดกฎหมายเช่น ยาเสพติดอาวุธสงคราม สื่อลามกอนาจาร เป็นต้น หรือในความผิดบางประเภทที่มีลักษณะไม่รุนแรง ก็อาจบังคับใช้โทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิด ความเข็ดหลาบ เป็นต้น

ผลการศึกษา (Results)

สภาพการณ์ของสาเหตุ และผลกระทบของปัญหาผู้ต้องขังในเรือนจำ ตามที่ทางกลุ่มได้มุ่งศึกษาและ ถอดบทเรียนเพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไขนั้น ในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและผลกระทบทางกลุ่มได้พิจารณา ตามตัวแบบการวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของปัญหาตามแนวทางผั้ต้นไม้ (Problem Tree Analysis) อันเป็นการสืบค้นถึงสาเหตุที่แท้จริงหรือรากเหง้าของปัญหาที่เกิดขึ้น (root-cause) ตลอดจนศึกษาผลกระทบ ที่เป็นผลมาจากสภาพปัญหา โดยผลการวิเคราะห์ของทางกลุ่มผู้ศึกษาสามารถนำเสนอความจำแนกเป็น ๒ กรณี กล่าวคือ

๑. สภาพการณ์และสาเหตุ (Cause) ของผู้ต้องขังในเรือนจำประเทศไทย

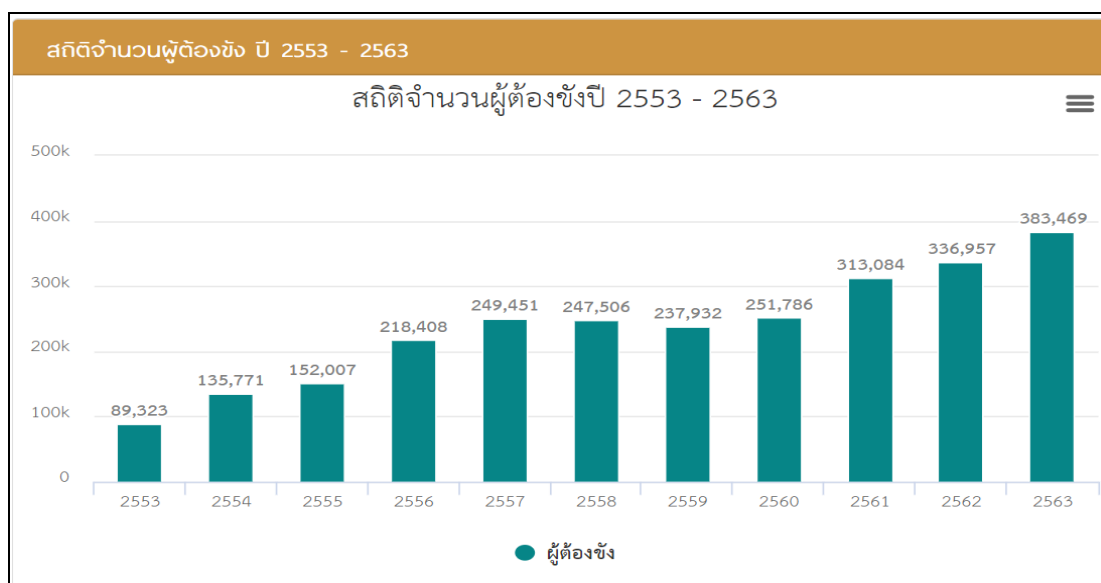
ปรากฏความตามการศึกษาเปรียบเทียบจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำปี ๒๕๕๓ กับสถิติของผู้ต้องขัง ในเรือนจำปี ๒๕๖๓ และศึกษาอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้กระทำความผิดซ้ำ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาผู้ต้องขัง ล้นเรือนจำ พบว่ามีสาเหตุเกิดจากปัจจัยดังนี้

๑) ข้อจำกัดของพื้นที่เรือนจำ

เมื่อเปรียบเทียบสถิติของจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำปี ๒๕๕๓ กับสถิติปัจจุบันของผู้ต้องขัง ในเรือนจำพบว่า ในปี ๒๕๕๓ ประเทศไทยมีผู้ต้องขังจำนวน ๘๙,๓๒๗ ราย แต่ในปัจจุบันมีผู้ต้องขังจำนวน ๓๗๕,๕๕๕ ราย โดยแต่ละปีมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น จำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นจำนวนมากนี้ก่อให้เกิดความแออัด ต่อความเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง ทำให้กรมราชทัณฑ์ไม่อาจพัฒนาผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากเปรียบจาก ตัวเลขในเรือนนอนของนักโทษตามมาตรฐานสากลพื้นที่ ๒.๒๕ ตารางเมตรต่อนักโทษ ๑ คน โดยพื้นที่เรือนจำ ในประเทศไทยสามารถรองรับนักโทษได้ ๑.๕ แสนคน แต่ขณะนี้มียักโทษมากถึง ๓.๕ แสนคน^๗ สะท้อนให้เห็นว่า

^๗ สืบค้นจาก <https://www.thaiquote.org/content/224024>.

สถานการณ์ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์เผชิญปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำทำให้ไม่สามารถบริหารงานให้ไปถึงเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ได้^๘ ดังนั้น จึงต้องหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยอ้างอิงทฤษฎีและปรับให้เข้ากับสังคมไทย ดังปรากฏตามสถิติจำนวนผู้ต้องขังปี ๒๕๕๓-๒๕๖๓^๙ ตามภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ แสดงสถิติจำนวนผู้ต้องขังตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ ถึงปี ๒๕๖๓ (ข้อมูล ณ วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๓)
ที่มา : <http://www.correct.go.th/stathomepage/>

๒) อัตราการเพิ่มขึ้นของผู้กระทำผิดซ้ำ ปรากฏตามศึกษาจากสถิติอัตราการกระทำ ความผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในช่วงปี ๒๕๕๖ ถึงปีงบประมาณ ๒๕๖๑ พบว่าผู้ต้องขัง มากกว่าร้อยละ ๑๐ ได้กระทำผิดซ้ำภายในปีหนึ่ง มีผู้ต้องขังมากกว่าร้อยละ ๒๐ ได้กระทำผิดซ้ำภายในปีที่สอง ผู้ต้องขังมากกว่าร้อยละ ๓๐ ได้กระทำผิดซ้ำภายในปีที่สาม โดยผู้กระทำผิดซ้ำที่มากที่สุดเป็นการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดถึงร้อยละ ๖๓ ทั้งนี้ จำนวนผู้ต้องขังที่มากเกินไปส่งผลกระทบโดยตรงต่อสภาพ ความเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง สภาพความแออัดทำให้ผู้ต้องขังเกิดความตึงเครียดไม่ปลอดภัย ก่อให้เกิดปัญหา สุขภาพอนามัย โรคติดต่อ ซึ่งการรักษาพยาบาลไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง สามารถกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้ เป็นผลโดยตรงต่อการฟื้นฟูปรับปรุงพฤติกรรมและพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้กลับไปอยู่ร่วมกับสังคมอย่าง ปกติสุข ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) ซึ่งสร้างภาระให้กับงานราชทัณฑ์อันเป็นหน่วยงานปลายน้ำที่จะปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง เนื่องจากงาน ราชทัณฑ์จะต้องบริหารงานบังคับโทษให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ เพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษแล้วจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกลับตัวเป็นคนดีเพื่อเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งโดย ไม่เกิดปมด้อยว่าตนได้เคยกระทำความผิด อีกทั้งความแออัดของผู้ต้องขังนี้ยังสร้างผลกระทบต่อเรื่องอื่นๆ ด้วย อาทิ การจัดสรรงบประมาณในการดูแล ดังปรากฏตามตารางแสดงอัตราการกระทำผิดซ้ำ ตามภาพที่ ๒ และ ภาพที่ ๓

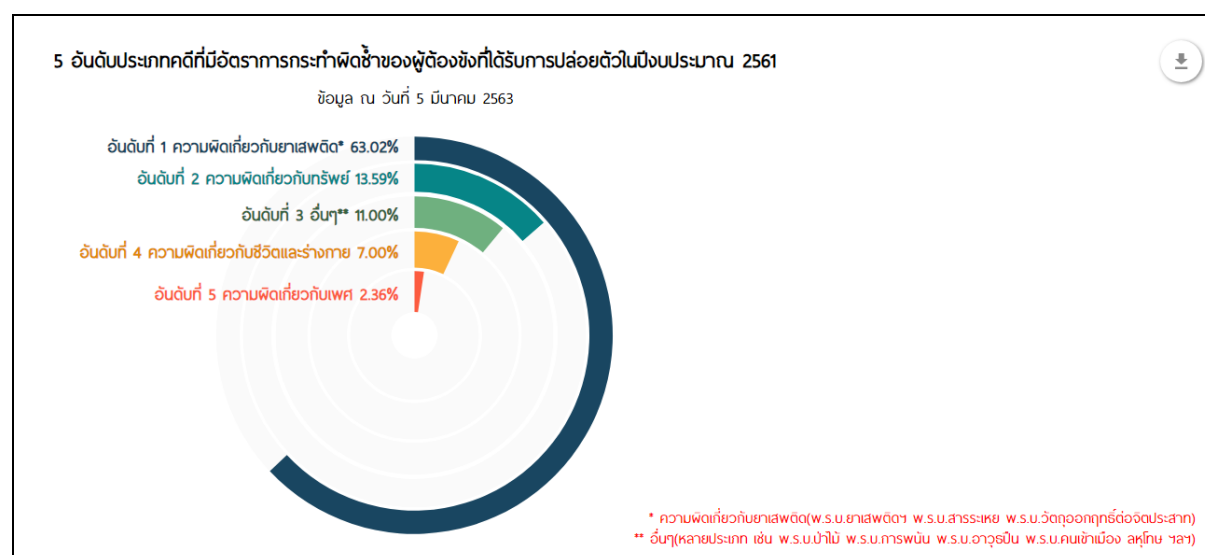
^๘ สืบค้นจาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/crowded_pdf.php?filename=2020_2020-03-05.

^๙ สืบค้นจาก <http://www.correct.go.th> ลงวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓.

อัตราการทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวตามช่วงปีงบประมาณ

ปล่อยตัวในช่วงปี งบประมาณ (Starting point) ↑↓	จำนวนผู้ต้องขัง ที่ได้รับการปล่อย ตัว (คน) ↓	มีเลขบัตร ประชาชน (คน) ↓	จำนวนผู้ต้องขังกลับ มากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี ↓	ร้อยละ ↑↓	จำนวนผู้ต้องขังกลับ มากระทำผิดซ้ำภายใน 2 ปี ↓	ร้อยละ ↑↓	จำนวนผู้ต้องขังกลับ มากระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปี ↓	ร้อยละ ↑↓
2556	79,076	39,041	6,166	15.79	10,316	26.42	13,455	34.46
2557	109,840	74,147	10,655	14.37	18,036	24.32	24,236	32.69
2558	142,131	101,133	14,778	14.61	26,088	25.80	35,344	34.95
2559	147,014	123,119	17,868	14.51	32,217	26.17	43,531	35.36
2560	135,743	117,343	17,481	14.90	31,133	26.53	36,942*	31.48*
2561	110,027	97,636	15,245	15.61	21,386*	21.90*		
2562	159,949	144,819	10,840*	7.49*				
2563	55,606	43,147	30**	0.07**				

ภาพที่ ๒ ตารางแสดงอัตราการทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวตามช่วงปีงบประมาณ
ที่มา : <http://www.correct.go.th/stathomepage/>

ภาพที่ ๓ ตารางแสดง ๕ อันดับประเภทคดีที่มีอัตราการทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว
ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑

ที่มา : <http://www.correct.go.th/stathomepage/>

๓) ความไม่เหมาะสมในการลงโทษ กล่าวคือ ตามความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐ กำหนดว่า “ในการกักขังแทนค่าปรับ ให้ถืออัตราหาร้อยบาทต่อหนึ่งวัน และไม่ว่าในกรณีความผิดกระหนงดียวหรือหลายกระหนง ห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่สองแสนบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปี แต่ไม่เกินสองปีก็ได้”

แม้ปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐/๑ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับ ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่ชนิดบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับหรือถ้าความปรากฏแก่ศาลในขณะที่พิพากษาคดีว่าผู้ต้องโทษปรับรายใดอยู่ในเกณฑ์ที่จะทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ตามมาตรานี้ได้ และถ้าผู้ต้องโทษปรับยินยอม

ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้” แต่ข้อกำหนดดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ไม่มีอำนาจสั่งได้แต่อย่างใดและบุคคลดังกล่าวก็ได้เข้าเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างผู้ต้องโทษ กักขังแทนค่าปรับ กรมราชทัณฑ์ต้องมุ่งเน้นตามศักยภาพของคนที่เปลี่ยนแปลงได้

เมื่อผู้ต้องกักขังแทนค่าปรับต้องโทษเข้าสู่เรือนจำแล้วและเป็นภาระหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ จึงต้องดำเนินการแก้ปัญหาบุคคลดังกล่าว การเปลี่ยนโทษกักขังแทนค่าปรับเป็นโทษที่สร้างภาระให้กับภาครัฐ จำนวนมาก โดยที่ภาครัฐนอกจากไม่ได้รับค่าปรับแล้วยังต้องนำเงินมาเลี้ยงดู/ดูแลผู้ต้องกักขังแทนค่าปรับจำนวน ไม่น้อย จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ในส่วนค่าใช้จ่าย ในปี ๒๕๖๓ ปรากฏว่าผู้ต้องขัง ๑ ราย จะได้รับการสนับสนุน ค่าข้าวสารวันละ ๖.๔๕ บาท ค่าแก๊ส วันละ ๒ บาท และ ค่าอาหารดิบวันละ ๔๓.๕๙ บาท รวมเป็นค่าใช้จ่าย วันละ ๕๒.๐๙ บาท ทั้งนี้ยังไม่ได้รวมค่าใช้จ่ายในส่วนที่ภาครัฐต้องจัดการ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า เงินเดือนของ เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหากนำผู้กักขังแทนค่าปรับมากักขังโดยไม่ใช้แรงงาน ภาครัฐจะต้องเสีย ประโยชน์ ในส่วนงบประมาณและความล้มเหลวในการลงโทษ เนื่องด้วยการลงโทษแทนค่าปรับมุ่งที่ตัว ทรัพย์สิน ไม่ใช่การจูงใจสำนึก

๒. ผลกระทบ (Consequences) ของปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

จากสภาพปัญหาผู้ต้องขังในเรือนจำที่เพิ่มมากขึ้นในประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านต่าง ๆ ดังปรากฏตามที่กลุ่มผู้ศึกษาได้วิเคราะห์และจำแนกความไว้ ดังนี้

๑) ด้านการเมือง

ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อนโยบายของรัฐบาลในเรื่องทิศทางการบังคับใช้กฎหมาย ในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนความสามารถในการบริหารโทษของกรมราชทัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ด้านสังคม

การนำผู้ต้องขังเข้าสู่ระบบเรือนจำ ทำให้เกิดปัญหาการจัดการเกี่ยวกับพื้นที่ในการรองรับผู้ต้องขัง ในการพัฒนาพฤตินิสัย แก้ไขฟื้นฟู เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเป็นคนดีกลับสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การอยู่ร่วมกันของผู้ต้องขังในเรือนจำก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมและวิธีการในการ ก่ออาชญากรรมและนำมาสู่การกลับมากระทำความผิดซ้ำภายหลังออกจากเรือนจำ

๓) ด้านเศรษฐกิจ

รัฐบาลต้องเสียงบประมาณในการเป็นค่าใช้จ่ายบริหารจัดการทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง รวมทั้ง วัสดุ อุปกรณ์ อันจำเป็นต้องใช้ในการควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง

๔) ด้านความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

ปัญหาข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ และปัญหาบุคลากรที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ที่กำหนด ก่อเกิดปัญหาการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำไม่ทั่วถึง ได้แก่ การหลบหนีของผู้ต้องขัง ความเป็นอยู่ของ ผู้ต้องขังไม่ถูกสุขลักษณะ การพัฒนาพฤตินิสัยไม่บรรลุเป้าหมายที่จะนำคนดีกลับคืนสังคม หรือเมื่อออกไปจาก เรือนจำแล้วไม่สามารถประกอบอาชีพหรือสามารถพึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ ปัญหาการไม่บูรณาการของ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งในระดับนโยบายจนถึงผู้ปฏิบัติ ส่งผลโดยตรงให้อาชญากรรมในสังคมไทย ยังคงเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีและสังคมไม่มีความสงบสุข

ทั้งนี้ สภาพการณ์ของสาเหตุ และผลกระทบของปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ทางกลุ่มผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ตามภาพที่ ๕

ภาพที่ ๕ แสดงผลการวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของปัญหาตามการวิเคราะห์แผนผังต้นไม้

ข้อเสนอแนะ (Recommendation): แนวทางการแก้ไขปัญหายา ด้วยโครงการนิคมสวัสดิ์

ปัจจุบันหลายเรือนจำได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้ต้องขังสามารถพึ่งพาตนเองได้ เช่น ผู้บัญชาการเรือนจำได้นำทักษะงานด้านต่างๆมาสอนผู้ต้องขัง เพื่อเพิ่มรายได้ โดยทักษะงานนั้นจะต้องเป็นที่ต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน เช่น ทักษะการนวดแผนไทย การทำยาหม่อง การทำเกษตรกรรม

ปัจจุบันหลายเรือนจำได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้ต้องขังสามารถพึ่งพาตนเองได้ เช่น ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัดราชบุรีได้นำทักษะงานด้านต่างๆมาสอนผู้ต้องขังเพื่อเพิ่มรายได้ โดยทักษะงานนั้นจะต้องเป็นที่ต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน เช่น ทักษะการนวดแผนไทย การทำยาหม่อง การทำเกษตรกรรม เป็นต้น^{๑๐}

กระทรวงยุติธรรมได้กำหนดนโยบายให้กรมราชทัณฑ์ดำเนินการตามตัวชี้วัดการดำเนินมาตรการให้เกิดรายได้แก่ผู้ต้องขังเดือนละ ๑๔๐ บาท ทำให้ผู้บัญชาการเรือนจำกลางจังหวัดราชบุรีต้องพัฒนาทักษะอาชีพของผู้ต้องขังเพื่อให้เกิดรายได้ เช่น การทำกล้วยเดี่ยว การทำเบเกอรี่ การทำงานไม้ และการทำร้านกาแฟ โดยการเพิ่มทักษะการประกอบอาชีพให้กับผู้ต้องขังทำให้ผู้ต้องขังปรับเปลี่ยนจากผู้ต้องขังที่เป็น Unskilled labor ไปเป็น skilled labor และจะนำไปสู่ SME ในที่สุด และในประเด็นของการบริหารจัดการต้นทุน ทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวเสริมเข้ามา เพราะเมื่อนักโทษมีรายได้ก็จะเริ่มใช้เงินเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน เช่น

^{๑๐} รายงานการศึกษาดูงานเรือนจำราชบุรี หลักสูตร ยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๑๕ (กลุ่มการเวก) เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๒.

มีการซื้อขายหม่อง เสื้อผ้าอาหาร และเมื่อมีการซื้อขายเกิดขึ้นระบบเศรษฐกิจก็จะเหมือนกับเป็นบอลลูก คือมีการพองตัวขึ้นและส่งผลย้อนกลับมาทำให้ผู้ต้องขังนั้นมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน แม้ว่าจะเป็นตัวชี้วัดที่ยากแต่เป็นตัวชี้วัดที่ทำแล้วมีความสุข ยกตัวอย่างเช่น มีผู้ต้องขังรายหนึ่งส่งหนังสือมาขอถอนเงินเป็นกรณีพิเศษ โดยระบุความว่า “จะเอาเงินไปเป็นค่าการศึกษาของบุตร” เป็นต้น^{๑๑}

จากข้อมูลยังได้ระบุว่า สำหรับเรือนจำกลางราชบุรี แต่เดิมรายได้ของผู้ต้องขังมีจำนวน ๘๘ บาทต่อเดือน แต่ในปัจจุบันรายได้ของผู้ต้องขังเพิ่มเป็น ๑๓๙ บาทต่อเดือน ซึ่งการปรับเปลี่ยนการพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้มีทักษะโดยการสร้างรายได้เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อย่างไรก็ตามการจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกับกลุ่มคนจำนวนมากนับแสนคนจะต้องใช้ต้นทุนงบประมาณมหาศาลในการดำเนินการ โดยเฉพาะผู้ต้องขังซึ่งทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งนอกจากจะต้องบำบัดให้หายขาดจากยาเสพติดแล้วยังจะต้องสร้างทักษะเพื่อให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษไปได้สามารถนำทักษะนั้นมาประกอบอาชีพสร้างรายได้ของตนเอง โดยในการสร้างทักษะงานนั้น เห็นควรจะต้องนำภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่ออาศัยทักษะและเงินสนับสนุนในการพัฒนาสังคมต่อไป^{๑๒}

ภาพที่ ๔ แสดงบรรยากาศในร้าน Cook and Coff ที่เป็นร้านกาแฟที่ดำเนินการโดยผู้ต้องขัง ที่เรือนจำกลางจังหวัดราชบุรี

จากที่วิเคราะห์ความไปข้างต้น ทางกลุ่มผู้ศึกษาเห็นว่า การให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการดำเนินการของเรือนจำเป็นแนวทางการแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้ ทั้งยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ที่นำแนวคิดการเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Public and Private Partnerships: PPP) ในการตอบสนองภารกิจภาครัฐ ทางกลุ่มผู้ศึกษาจึงได้เสนอแนวทาง “โครงการนิคมนวัตกรรม” ทั้งในรูปแบบเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เพื่อขยายบทบาทเอกชนต่อการดำเนินการร่วมกับภาครัฐในการจัดการและแก้ไขปัญหา

ดังปรากฏแนวทางการปฏิบัติในระดับสากล อาทิ ในประเทศออสเตรเลียที่ได้มีรูปแบบและวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยแนวคิดการลงโทษผู้กระทำความผิดแบบแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ที่มองว่า

^{๑๑} รายงานการศึกษาดูงานเรือนจำราชบุรี หลักสูตร ยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๑๕ (กลุ่มการเวก) เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๑๒} รายงานการศึกษาดูงานเรือนจำราชบุรี หลักสูตร ยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๑๕ (กลุ่มการเวก) เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๒.

การลงโทษกับผู้กระทำความผิด ควรคำนึงถึงรูปแบบและวิธีการลงโทษที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิด โดยการหามาตรการอื่นที่มีใช้การลงโทษจำคุก ในกฎหมายเรือนจำของประเทศออสเตรเลียมีการออกแบบโปรแกรมการใช้แรงงานในเรือนจำเกษตรเป็นการส่งเสริมและบูรณาการให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยจัดตั้งเป็นคณะกรรมการต่างๆ และจัดโปรแกรมการใช้แรงงานให้นักโทษ ตั้งแต่สอนทักษะวิชาชีพ การหาวัตถุดิบ การผลิต ตลอดถึงการจำหน่าย ซึ่งเป็นการสร้างรายได้และฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ต้องขัง ไม่ต้องอาศัยรายได้แผ่นดินในการบริหารจัดการ ผู้ต้องขังมีอิสระในการฝึกอาชีพด้วยความสมัครใจ ตัวอย่างเช่น เรือนจำการเกษตรกรรมคาร์เน็ต^{๑๓} เป็นเรือนจำความมั่นคงต่ำ เปิดดำเนินการเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๖๓ ใช้สำหรับควบคุมผู้ต้องขังชายควบคุมผู้ต้องขังได้มากที่สุดจำนวน ๓๒๘ คน บนพื้นที่ประมาณ ๙๒๗ เอเคอร์ เป็นฟาร์มเลี้ยงวัวนม และฟาร์มสัตว์ปีกและฟาร์มเกษตรกรรม โดยมุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นจากโทษแล้วสามารถมีทักษะในการทำงานได้ และในส่วนของเรือนจำเกษตรกรรมวูโรลู^{๑๔} เป็นเรือนจำความมั่นคงต่ำ เปิดดำเนินการเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๗๒ ใช้สำหรับควบคุมผู้ต้องขังชายควบคุมผู้ต้องขังได้มากที่สุดจำนวน ๓๖๕ คน ผู้ต้องขังทำงานอยู่ภายใต้การควบคุมของชุมชนท้องถิ่น มีโปรแกรมพัฒนาป่าไม้ปลูกป่าให้ยั่งยืน และมีการส่งผู้ต้องขังไปฝึกอาชีพนอกสถานที่ก่อนออกจากเรือนจำ

นอกจากนี้ จากการสืบค้นของทางกลุ่มผู้ศึกษาก็ยังพบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำรูปแบบการใช้แรงงานผู้ต้องขังให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้ อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของนักโทษ ตัวอย่างเช่น เรือนจำเกษตรกรรมรัฐหลุยเซียน่า หรือเรือนจำเกษตรกรรมแอ่งโกลา (LSP) ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเรือนจำความมั่นคงระดับสูงสุด พื้นที่ขนาด ๑๘,๐๐๐ เอเคอร์ สามารถรองรับผู้ต้องขังได้มากที่สุด ๖,๓๐๐ คน มีเจ้าพนักงาน ๑,๘๐๐ คน โดยผู้ต้องขังจะต้องทำงานด้านเกษตรกรรม มีการปลูกกะหล่ำปลี ข้าวโพด ข้าวฟ้าย ฝ้าย กระเจี๊ยบ หัวหอม พริกถั่วเหลือง มะเขือเทศ และข้าวสาลี ในงานด้านปศุสัตว์มีการเลี้ยงวัวประมาณ ๒,๐๐๐ ตัว มีกองการขนส่งสินค้าที่ผลิตโดยวิสาหกิจเรือนจำ กลุ่มเลี้ยงวัว กลุ่มเก็บเกี่ยวพืชผล กลุ่มผ้าไหม มีโรงงานแปรรูปหลายแห่ง ซึ่งในแต่ละปีมีผลผลิตคิดเป็นเงินประมาณ สี่ล้านดอลลาร์สหรัฐ^{๑๕} ผลผลิตดังกล่าวจัดจำหน่ายเป็นรายได้ของการค้าของเรือนจำ^{๑๖}

สืบเนื่องจากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นนั้น ทางกลุ่มผู้ศึกษาจึงเห็นว่าภูมิประเทศส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ภาครัฐควรให้ภาคเอกชนควรเข้ามามีบทบาทในการทำการเกษตรเพื่อให้ผู้ต้องขังเลี้ยงชีพได้ภายหลังออกจากเรือนจำ โดยให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนเพื่อใช้แรงงานผู้ต้องขัง โดยภาครัฐจัดสรรที่ดินให้ และประกาศเป็นเรือนจำชั่วคราวเพื่อดำเนินการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย ในส่วนภาคเอกชนให้บริหารงานภายใน ด้วยการนำแรงงานผู้ต้องขังไปสร้างทักษะให้เพิ่มพูน จัดหาวัตถุดิบทางการเกษตรและปศุสัตว์ ผลิตภัณฑ์ไปขายในตลาด และทำการตลาดให้ผู้ต้องขัง ซึ่งผู้ต้องขังจะมีรายได้จากการรับจ้างแรงงาน นำรายได้แบ่งปันเข้ากองทุนยุติธรรมเพื่อให้ผู้ต้องขังนำไปชดเชยให้กับเหยื่อหรือผู้เสียหาย นำรายได้ไปช่วยพัฒนาเรือนจำและลดงบประมาณภาครัฐ

นอกจากในส่วนของภาคเกษตรกรรมแล้ว ทางกลุ่มผู้ศึกษาเห็นสมควรจัดตั้งเรือนจำชั่วคราวในรูปแบบอุตสาหกรรมเป็นนิคม โดยอาจกำหนดให้ ภาคเอกชนสามารถจ้างแรงงานผู้ต้องขังไปใช้ผลิตสินค้า

^{๑๓} สืบค้นจาก <https://www.correctiveservices.wa.gov.au/prisons/prison-locations/karnet.aspx>.

^{๑๔} สืบค้นจาก <https://www.correctiveservices.wa.gov.au/prisons/prison-locations/woorooloo/default.aspx>.

^{๑๕} วิทยานิพนธ์การบังคับโทษจำคุก ศึกษาการใช้แรงงานนักโทษในเรือนจำเกษตรกรรม ผู้แต่ง กานต์พิชชา เลิศเรืองฤทธิ์.

^{๑๖} สืบค้นจาก <http://www.prisonenterprises.org/crops/>.

ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งสินค้านั้นจะต้องใช้ประโยชน์ได้จริง และภายหลังผู้ต้องขังพ้นโทษแล้ว สามารถนำสินค้านั้น มาต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ อีกทั้ง เป็นการช่วยลดภาระของรัฐบาลทางอ้อมในการบริหารงาน เช่น ปัจจุบันในสถานการณ์ที่สังคมกำลังประสบกับปัญหาการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-๑๙ อย่างเป็นวงกว้าง ส่งผลทำให้มีการขาดแคลนหน้ากากอนามัย และเจลแอลกอฮอล์ล้างมือ ซึ่งในตลาด ได้มีการจำหน่ายในราคาที่สูงมาก ทำให้ประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบ ในสถานการณ์เช่นนี้ก็อาจสามารถฝึกให้ผู้ต้องขังในการควบคุมของเรือนจำ ผลิตหน้ากากอนามัยในรูปแบบที่ภาคการตลาดต้องการ โดยอาจให้เอกชนเป็นผู้สอนทักษะแรงงาน และยังสามารถคุมราคาสินค้าในสถานะฉุกเฉินได้ หรือจัดทำเป็นนิคมในส่วนการผลิตอาหาร การซักรีด กำจัดขยะ หรือ ทำแวนกันไฟฟ้า ทั้งนี้ **เอกชนควรมีแรงจูงใจจากทางภาครัฐซึ่งอาจทำได้การใช้มาตรการทางภาษี** ด้วย เช่น การลดภาษีการลงทุน เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้รับ (Contributions) จากการดำเนินการตามโครงการนิคมสวัสดิการในการแก้ไข ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ

การดำเนินการตามข้อเสนอของทางกลุ่มผู้ศึกษาในการแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ด้วยแนวทาง “นิคมสวัสดิการ” ที่นำเสนอความโดยสังเขปไปแล้วข้างต้น อาจยังประโยชน์เกิดขึ้นหลายประการ ดังที่ทางกลุ่มผู้ศึกษา พอสรุปลความได้ ดังนี้

๑) การใช้แรงงานผู้ต้องขังในเรือนจำ เป็นแนวทางสำคัญในการแก้ปัญหาในแนวทางการลงโทษ เพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation) ผู้กระทำความผิดโดยใช้แรงงานเพื่อสร้างทักษะการทำงาน ให้เกิดขึ้น มีความเชี่ยวชาญจนถึงขั้นออกมาประกอบอาชีพหลังพ้นโทษออกไปได้ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และกลับตัวเป็นคนดี เพื่อกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง อีกทั้งผู้ต้องขังใช้โอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการทำงาน และดึงศักยภาพของผู้ต้องขังแต่ละรายมาใช้ ก่อให้เกิดรายได้ซึ่งเป็นต้นทุนชีวิตในการประกอบ อาชีพสุจริตในสังคมต่อไป

๒) ปัจจุบันผู้ต้องขังมีจำนวนมากกว่าสามแสนคน ซึ่งสถิติเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ การนำเข้าแรงงาน จากประเทศเพื่อนบ้าน พม่า กัมพูชา ลาว ผ่านทาง MOU มีจำนวนแรงงานต่างด้าวทั้งสิ้นจำนวน ๑,๐๐๕,๐๐๐ คน^{๑๗} ดังนั้น การใช้แรงงานผู้ต้องขังอาจจะลดจำนวนการนำเข้าแรงงานต่างด้าวได้ ซึ่งทำให้ ประเทศไทยไม่ต้องสูญเสียรายได้ให้กับแรงงานต่างด้าว โดยนารายได้ดังกล่าวมาให้แก่ผู้ต้องขังเพื่อสร้าง สถานะการเงินให้ผู้ต้องขังอย่างมีเสถียรภาพ

๓) สังคมจะอยู่ได้อย่างปกติสุขนั้น นอกจากนโยบายรัฐที่เป็นมาตรฐานสากลที่ปรับเข้าบริบทกับ สังคมไทยแล้ว การให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการพัฒนาฝีมือแรงงานและด้านการตลาด ถือเป็นมาตรการสำคัญที่จะทำให้สังคมพัฒนาได้ เนื่องจากภาคเอกชนมีทักษะในการบริหารงานซึ่งจะทำให้ ผู้ต้องขังมีความสามารถในการประกอบอาชีพทำงานของตนเองได้ ทั้งยังสอดคล้องกับหลักการและแนวคิด การจัดการสมัยใหม่ตามที่ทางกลุ่มผู้ศึกษาได้นำเสนอความไป

๔) เรือนจำสามารถระบายผู้ต้องขัง เพื่อลดความแออัดไปฝึกวิชาชีพยังโครงการนิคมสวัสดิการได้เป็นอีก ทางเลือกหนึ่ง

^{๑๗} https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/c33cea75dc3c81eb7497c3eb809327e9.pdf

๕) โครงการนิคมสวัสดิการ เป็นโครงการที่มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายยุทธศาสตร์ในระดับชาติ รัฐบาลและของกรมราชทัณฑ์ กล่าวคือ ในด้านยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงการใช้แรงงานผู้ต้องขัง เพื่อประกอบอาชีพ เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษแล้วจะมีต้นทุนในการประกอบอาชีพ มีทักษะในการทำงาน สามารถหาเลี้ยงตัวเองได้ ซึ่งไม่ต้องกลับเป็นเป็นมิจฉาชีพหรือค้ายาเสพติด อันเป็นการแก้ปัญหาค่าความมั่นคงของชาติ และในด้านยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์การสร้างอาชีพ โดยการ ใช้แรงงานเป็นการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรมให้รู้ค่า เงินแต่ละบาทที่หามาได้นั้นต้องได้มาจากหยาดเหงื่อ แรงงาน เพราะฉะนั้นการใช้เงินจะมุ่งเน้นไปที่ความพอเพียงและความประหยัดมากขึ้น อีกทั้งเข้าใจความรู้สึก ของผู้อื่นว่าทุกคนหาเงินมาด้วยความเหนื่อยยาก จึงมีจิตใจที่ไม่ไปประกอบอาชีพมิจฉาชีพเพื่อให้สังคมและ ผู้อื่นเดือดร้อน พัฒนาให้จิตใจมีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมไม่เบียดเบียนผู้อื่น การใช้แรงงาน เป็นการยกระดับศักยภาพ ทักษะ และสมรรถนะแรงงานอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับความสามารถเฉพาะบุคคล รวมไปถึงในด้านยุทธศาสตร์ที่ ๖ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐการบริหารงาน ของภาครัฐที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐแต่เพียงส่วนเดียวไม่อาจจัดการกับปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้ เนื่องจากสถิติของผู้ต้องขังเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนั้น การบริหารงานโดยให้เอกชนเข้ามา มีบทบาทอย่างจริงจังจึงเป็น วิธีทางที่จะพัฒนาระบบการยุติธรรม โดยการบูรณาการความต้องการของสังคมในด้านภาคเอกชนให้เข้ากับ ความปลอดภัยในสังคมของทางภาครัฐ นำเทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ กล้องวงจรปิด มาใช้ในการพัฒนาเพื่อลด จำนวนเจ้าหน้าที่ และเพื่อความคุ้มค่าเจ้าหน้าที่ให้โปร่งใส ปลอดภัยสุจริตและประพฤติมิชอบมีการตรวจสอบ ทางบัญชีจากเอกชนเพื่อควบคุมและจัดสรรงบประมาณให้คุ้มค่า

ทั้งนี้ หากการใช้แรงงานผู้ต้องขังโดยให้เอกชนลงทุนและประสบความสำเร็จได้ในอนาคต ก็อาจ พัฒนารูปแบบเป็นโทษให้ใช้แรงงานผู้กระทำความผิดโดยไม่จำต้องจำคุก โดยให้ใช้แรงงานโดยการควบคุม สามารถเดินทางไปกลับได้จากที่พักของตนเอง และหากผู้กระทำความผิดขัดขึ้นก็สามารถนำมาลงโทษจำคุกได้ ซึ่งอยู่กับการพัฒนาในภายภาคหน้า

บทสรุป (Conclusion)

การแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้ต้องอาศัยความร่วมมือของภาครัฐทุกฝ่ายในการใช้กฎหมาย อย่างจริงจัง และต้องอาศัยความมั่นคงในจิตใจของผู้ต้องขังเองที่จะไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำกรมราชทัณฑ์ ในส่วนบังคับโทษถือเป็นกระบวนการขั้นตอนสุดท้ายที่จะฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้ออกมาอยู่ร่วมกับคน ในสังคมได้ ดังนั้น การใช้แรงงานผู้ต้องขังโดยการฝึกอาชีพเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมถือเป็นทางเลือกหนึ่ง ในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง และเนื่องจากผู้ต้องขังมีเป็นจำนวนมาก รัฐจึงต้องอาศัยความร่วมมือกับภาคเอกชนในการ แก้ปัญหาเอกชนมีความสามารถในการลงทุน การสร้างตลาดแรงงานของผู้ต้องขังจะเพิ่มพูนอาชีพและ รายได้ของผู้ต้องขัง อีกทั้งการส่งเสริมให้เอกชนเข้ามาลงทุนนั้นก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

ทางกลุ่มผู้ศึกษาหวังว่าแนวทางดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐ โดยกรมราชทัณฑ์สามารถนำไปใช้ เป็นหลักปฏิบัติในการใช้แรงงานกับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีต้นทุนชีวิต ไม่ว่าจะเป็นทักษะอาชีพ รายได้ สะสม และความภูมิใจและเห็นค่าในตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องขังจะต้องมีที่ปรึกษาที่ดีที่จะคอยช่วยเหลือ และแนะนำการดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีอยู่เสมอ และนำแนวทางนี้ไปศึกษาในรายละเอียดต่อไป สุดท้ายนี้ ทางกลุ่มผู้ศึกษาขออัญเชิญพระราชบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรง ประทานให้แก่กรมราชทัณฑ์มาเป็นแนวทางและกำลังใจบุคลากรในกรมราชทัณฑ์ในการสร้างคนดีคืนสู่สังคม

สมดังเจตนารมณ์ของกรมราชทัณฑ์ และเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

พระมหากรุณาธิคุณ

ของ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

“งานราชทัณฑ์ นับตั้งแต่อธิบดีกรมราชทัณฑ์ลงไปจนถึงเจ้าหน้าที่ทั้งหมด ต้องรับภาระหน้าที่อันหนักและเหน็ดเหนื่อยมาก ทั้งในสายตาของคนทั่วไป ก็มองงานราชทัณฑ์ ไปในทางที่ไม่เป็นมงคลว่า เป็นงานต่ำต้อยงานสกปรก งานตะราช น่าเห็นใจผู้ที่ทำงานในกรมราชทัณฑ์ ขอให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ และเจ้าหน้าที่ทุกคนอย่าได้คิดท้อถอย ขอให้คิดว่างานราชทัณฑ์เป็นงานที่ ทำประโยชน์ให้แก่สังคม หากอบรมผู้ต้องขังให้ประพฤติตนดีขึ้นไม่ได้ หน้าที่ของออกไปก็จะกลับไปเป็นคนอันตรายเป็นภัยแก่สังคมอีก ข้าราชการ กรมราชทัณฑ์ควรจะภาคภูมิใจ ถ้าสามารถฝึกอบรมผู้ต้องขังให้เป็นพลเมืองดีได้ ขอให้ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ มีมานะอดทนพยายามอบรมแก้ไขให้ผู้ต้องขังเป็นคนดี ผักหักงานอาชีพสำหรับเป็นเครื่องมือทำมาหากินโดยสุจริตได้ เมื่อพ้นโทษออกไปแล้ว ก็ควรจะติดตามดูแลว่า เขานำเอาวิชาชีพ ที่ฝึกอบรมให้ไปทำงานการอะไรได้บ้าง ดังนั้นขอให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์ นำความนี้ฝากไปแจ้งแก่ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ทุกคนว่าอย่าคิดท้อถอย และให้ ยึดมั่นในอุดมคติช่วยกันปฏิบัติหน้าที่อันสำคัญนี้ให้ได้ผลดี”

พระราชทานแก่อธิบดีกรมราชทัณฑ์และคณะ

เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2516 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

อ้างอิง

หนังสือทฤษฎีอาชญาวิทยา : หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์ ของ พ.ต.อ.ดร. พรชัย ชันดี หน้า ๓๗.

หนังสือยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย ของดร. กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ หน้า ๕๖.

รายงานการศึกษาฐานเรือนจำราชบุรี หลักสูตร ยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๑๕ (กลุ่มการเวก), ๒ มีนาคม ๒๕๖๒.

<https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation2019/NA19-109.pdf>

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%82%E0%B8%97%E0%B8%A9%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%95>.

http://www.correct.go.th/popmaha/image/1198136_%202563%20-%202565.pdf.

<https://www.thaiquote.org/content/224024>.

<http://www.correct.go.th/stathomepage/>

http://www.correct.go.th/rt103pdf/crowded_pdf.php?filename=2020_2020-03-05.

<http://www.correct.go.th> ลงวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓.

<http://www.correct.go.th/recstats/> ลงวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓.

<https://www.correctiveservices.wa.gov.au/prisons/prison-locations/karnet.aspx>.

https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/c33cea75dc3c81eb7497c3eb809327e9.pdf

ภาคผนวก ก.
รายชื่อสมาชิกกลุ่ม : การเวก

ลำดับที่	รายชื่อ	เลขที่
๑.	นายกฤษฎพงศ์ คนหาญ	๑๕๐๑
๒.	นางไกล่รุ่ง งามประเสริฐพงศ์	๑๕๐๒
๓.	พันตำรวจโท จักริน พิริยะจิตตะ	๑๕๐๖
๔.	นายณรงค์ หวังดี	๑๕๑๓
๕.	นางสาวณพิชญา ขานสรระน้อย	๑๕๑๒
๖.	นางเดือนเพ็ญ เขียวสังข์	๑๕๑๕
๗.	นางสาวธัญชนก รัตนสกุลพัฒน์	๑๕๑๗
๘.	พันเอก บุรวัธน์ คุปต์กาญจนากุล	๑๕๒๐
๙.	นายปิยชาติ สงวนหงษ์	๑๕๒๖
๑๐.	นางสาวพัชรา เตมานุวัตร์	๑๕๓๔
๑๑.	ว่าที่ร้อยตรี วิโรจน์ อ่อนไกร	๑๕๔๔
๑๒.	นายวิสุทธิ์ ฉิมมุสิก	๑๕๔๗
๑๓.	นายสุปรีชา แสนศรี	๑๕๕๑

ด้านเศรษฐกิจ

ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ ผู้ต้องขัง และวัสดุ/อุปกรณ์ รวมถึงค่าสาธารณูปโภคต่างๆ

ด้านการเมือง

ขาดความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลในเรื่องทิศทางการบังคับใช้กฎหมาย

ด้านสังคม

เกิดปัญหาการจัดการพื้นที่รองรับผู้ต้องขังในการพัฒนาพฤตินิสัย/แก้ไขฟื้นฟู

ด้านความเชื่อมั่นของประชาชนต่อ

กระบวนการยุติธรรม

ดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำไม่ทั่วถึง ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น

- ผู้ต้องหาหลบหนี
- ผู้ต้องหาไม่มีความเป็นอยู่ไม่ถูกสุขลักษณะ
- การพัฒนาพฤตินิสัยไม่บรรลุเป้าหมายที่จะนำคนดีสู่สังคม
- ผู้ต้องขังเมื่อออกจากเรือนจำไปแล้วประกอบอาชีพ/พึ่งพาตนเองไม่ได้

พื้นที่เรือนจำมีจำกัด

- พื้นที่นอนตามมาตรฐานสากล = 2.25 ตรม./คน (ค่าเฉลี่ยบางแห่งประมาณ 1.1 – 1.4 ตรม./คน)
- เรือนจำรองรับผู้ต้องขังได้ประมาณ 150,000 คน (มีผู้ต้องขัง ณ มีนาคม 2563 = 383,469 คน)

อัตราการเพิ่มขึ้นของผู้กระทำความผิดซ้ำ

กระทำผิดซ้ำภายในปีหนึ่ง > 10%
กระทำผิดซ้ำภายในปีที่สอง > 20%
กระทำผิดซ้ำภายในปีที่สาม > 30%
*ผู้กระทำความผิดซ้ำเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ร้อยละ 63

ความไม่เหมาะสมในการลงโทษ

- การกักขังแทนค่าปรับ
- บางความผิด ไม่ควรกำหนดให้เป็นคดีความผิดทางอาญา

โครงการนิคมสวัสดิ์วิถี

เสริมสร้างทักษะการทำงานโดยให้ใช้แรงงานผู้ต้องขังและให้เอกชนลงทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการตลาด

รูปแบบเกษตรกรรม

เสริมสร้างอาชีพทางการเกษตร สร้างทักษะ ทำการตลาด เพิ่มรายได้ เช่น เลี้ยงไหม ฟาร์ม

ออร์แกนิก ปลูกป่า

รูปแบบอุตสาหกรรม

ผลิตสินค้าที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นที่ต้องการของตลาด เช่น หน้ากากอนามัย ใช้แรงงานทำแนวกันไฟฟ้า

ประโยชน์ที่จะได้รับ

- ลงโทษโดยใช้แนวทางการลงโทษเพื่อปรับปรุงการแก้ไข (Rehabilitation) อย่างแท้จริง
- ลดการนำเข้าแรงงานต่างด้าว ลดภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ
- เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ
- เรือนจำระบายผู้ต้องขังเพื่อลดความแออัดผู้กระทำความผิดซ้ำลดลง
- สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของชาติ